

تاریخ نقاشی ایران

از آغاز تا عصر حاضر

دکتر مرتضی گودرزی (دیباچ)

تهران

۱۳۸۴

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

گودرزی، مرتضی، ۱۳۹۱.

تاریخ نقاشی ایران: از آغاز تا عصر حاضر / مرتضی گودرزی (دیباج). — تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۸۴.

دوازده، ۲۹۵ ص.: مصور (بخشی رنگی). — («سمت»: ۹۴۸. هنر: ۳۱)

ISBN 964-459-994-2

بها: ۲۹۰۰۰ ریال.

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

History of Iranian Painting: from the Beginning to the Present.
ص.ع. به انگلیسی: History of Iranian Painting: from the Beginning to the Present.

کتابنامه: ص. ۲۹۱-۲۹۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. نقاشی — ایران — تاریخ. الف. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت). ب. عنوان.

۷۵۹/۹۵۵

ت ۲ گ / ND ۹۸۰

۸۴۰۲۸۲۹۳

کتابخانه ملی ایران

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

تاریخ نقاشی ایران: از آغاز تا عصر حاضر

دکتر مرتضی گودرزی (دیباج)

چاپ اول: پاییز ۱۳۸۴

تعداد: ۳۰۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: سمت

چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

قیمت ۲۹۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و عوامل

توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

آدرس ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،

روبروی پمپ گاز، کدپستی ۱۶۶۳۶، تلفن ۴۴۲۴۶۲۵۰-۲.

www.samtlac.ir

info@samtlac.ir

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و جز اینها برای «سمت» محفوظ است (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

سخن «سمت»

یکی از اهداف مهم انقلاب فرهنگی، ایجاد دگرگونی اساسی در دروس علوم انسانی دانشگاهها بوده است و این امر، مستلزم بازنگری منابع درسی موجود و تدوین منابع مبنایی و علمی معتبر و مستند با در نظر گرفتن دیدگاه اسلامی در مبنایی و مسائل این علوم است.

ستاد انقلاب فرهنگی در این زمینه گامهایی برداشته بود، اما اهمیت موضوع اقتضا می کرد که سازمانی مخصوص این کار تأسیس شود و شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۶۳/۱۲/۷ تأسیس «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها» را که به اختصار «سمت» نامیده می شود، تصویب کرد.

بنابراین، هدف سازمان این است که با استمداد از عنایت خداوند و همت و همکاری دانشمندان و استادان متعهد و دلسوز، به مطالعات و تحقیقات لازم پردازد و در هر کدام از رشته های علوم انسانی به تألیف و ترجمه منابع درسی اصلی، فرعی و جنبی اقدام کند.

دشواری چنین کاری بر دانشمندان و صاحب نظران پوشیده نیست و به همین جهت مرحله کمال مطلوب آن، باید به تدریج و پس از انتقادهای و یادآوریهایی پیاپی ارباب نظر به دست آید و انتظار دارد که این بزرگواران از این همکاری دریغ نورزند.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته هنر (نقاشی) در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «تاریخ عمومی نقاشی (۳)» به ارزش ۲ واحد تدوین شده است. امید می رود که علاوه بر جامعه دانشگاهی، هنرمندان و سایر علاقه مندان نیز از آن بهره مند شوند.

از استادان و صاحب نظران ارجمند تقاضا می شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این سازمان را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
هشت	فهرست تصاویر
۱	مقدمه
۳	فصل اول: هنر ایران در گذر تاریخ
۳	ایران در گذر تاریخ
۵	مفهوم فضا در نقاشی کهن ایرانی
۹	تذهیب
۱۱	تشعیر
۱۳	هنر مانوی
۱۷	فصل دوم: هنر سلجوقی و ایلخانی
۱۷	هنر سلجوقی
۱۸	نقاشی سلجوقی
۱۹	هنرستان بغداد
۲۱	هنر ایلخانی و آل جلایر
۲۵	فصل سوم: هنر تیموری
۲۵	هنر تیموری
۲۷	نقاشی تیموری
۲۹	مکتب شیراز
۳۲	مکتب ترکمانان
۳۴	مکتب هرات
۴۴	مکتب تبریز در دوره تیموری
۴۷	فصل چهارم: هنر صفویه
۴۷	هنر صفویه

۴۸	نقاشی در دوران صفویه
۵۲	مکتب تبریز در دوره صفویه
۵۵	مکتب اصفهان
۵۸	مکتب بخارا
۶۰	مکتب قزوین
۶۲	نقاشی زیرلاکی
۶۴	فصل پنجم: هنر افشاریه، زندیه و قاجار
۶۴	نقاشی دوران افشاریه و زندیه
۶۷	هنر در دوره قاجار
۶۸	نقاشی قاجار
۷۶	نقاشی قهوه‌خانه‌ای
۸۱	نقاشی پشت شیشه
۸۴	نگارگری در دوره قاجار
۸۷	فصل ششم: هنر پهلوی
۸۷	نقاشی در دوره پهلوی
۹۳	تمایلات طبیعت‌گرایانه
۹۹	تمایلات امپرسیونیستی
۱۰۳	تمایلات کوبیستی
۱۱۰	تمایلات سوررئالیستی
۱۱۶	تمایلات اکسپرسیونیستی
۱۲۳	تمایلات آبستره
۱۳۲	تمایلات پاپ‌آرت
۱۳۶	تمایلات ستی
۱۴۲	نقاشان مستقل
۱۴۷	خط - نقاشی (کالی‌گرافی)
۱۵۱	گروه سقاخانه
۱۵۸	فصل هفتم: هنر پس از انقلاب اسلامی
۱۵۸	هنر انقلاب

۱۵۹	نقاشی انقلاب
۱۶۷	نقاشی جنگ
۱۷۳	گرایشهای نقاشی بعد از انقلاب اسلامی
۱۸۳	گروههای هنری
۱۸۳	گروههای هنری قبل از انقلاب ۱۳۵۷
۱۸۷	گروههای هنری بعد از انقلاب ۱۳۵۷
۱۹۳	نمایشگاهها و بیینالهای تهران
۱۹۵	اولین بیینال نقاشی و مجسمه سازی ایران، ۱۳۳۷
۱۹۸	دومین بیینال تهران، ۱۳۳۹
۲۰۰	سومین بیینال تهران، ۱۳۴۱
۲۰۴	چهارمین بیینال تهران، ۱۳۴۳
۲۰۶	پنجمین بیینال تهران، ۱۳۴۵
۲۰۸	نمایشگاههای مستقل
۲۰۸	اولین نمایشگاه بین المللی هنر تهران، ۱۳۵۴
۲۱۱	دوسالانه های نگارگری
۲۱۵	اولین نمایشگاه دوسالانه نقاشی، ۱۳۷۰
۲۲۲	دومین نمایشگاه دوسالانه نقاشی، ۱۳۷۲
۲۲۵	سومین نمایشگاه دوسالانه نقاشی، ۱۳۷۴
۲۳۱	چهارمین نمایشگاه دوسالانه نقاشی، ۱۳۷۶
۲۳۴	پنجمین نمایشگاه دوسالانه نقاشی، ۱۳۷۹
۲۳۷	ششمین نمایشگاه دوسالانه نقاشی، ۱۳۸۲
۲۴۳	دوسالانه های بین المللی نقاشی معاصر جهان اسلام
۲۴۳	اولین دوسالانه بین المللی نقاشی معاصر جهان اسلام
۲۴۶	دومین دوسالانه بین المللی نقاشی معاصر جهان اسلام
۲۵۰	سومین دوسالانه بین المللی نقاشی معاصر جهان اسلام
۲۵۰	چشم انداز نقاشی معاصر ایران
۲۹۱	فهرست منابع

فهرست تصاویر

صفحه	عنوان
۱۰	تصویر ۱-۱ «سوره حمد»، پروین حیدری نسب، تذهیب روی ورق طلا، ۶۴×۷۸ سانتی متر
۱۲	تصویر ۱-۲ «تشیع»، محمود فرشچیان
۱۵	تصویر ۱-۳ بخشی از کتاب مانوی، سده هشتم میلادی، ۷/۷×۱۳/۲ سانتی متر، جایگاه خوچو
۱۹	تصویر ۲-۱ مکتب سلجوقی
۲۰	تصویر ۲-۲ «جنگجویی که از میدان جنگ بازگشته»، (بخشی از اثر)، ۱۷×۷/۵ سانتی متر
۲۳	تصویر ۲-۳ هنر ایلخانی
۲۶	تصویر ۳-۱ «لیلی و مجنون» از خنجر جمالی، بغداد، ۱۶۶۵، کتابخانه ایندیا آفیس
۳۰	تصویر ۳-۲ «کشته شدن بارخیا» به دست رحیم، مکتب شیراز، ۱۵۶۰
۳۳	تصویر ۳-۳ «تماشای مخفیانه خسرو از آبتنی شیرین»، مکتب ترکمانان، ۱۵۰۵
۳۸	تصویر ۳-۴ «ملاقات هما و همایون»
۴۲	تصویر ۳-۵ «خلعت بخشیدن یزدگرد به منذر» از شاهنامه باستانقوی، کتابخانه سلطنتی گلستان
۴۵	تصویر ۳-۶ «خسرو در حال گوش دادن به موسیقی»، مکتب تبریز در دوره تیموری
۴۹	تصویر ۴-۱ «لیلا در حال آرامش دادن به مجنون»، دوره صفویه، ۱۵۴۴
۵۰	تصویر ۴-۲ «به تخت نشستن ضحاک»، منسوب به میرزین العابدین، (بخشی از اثر)، آب رنگ مات، مرکب و طلااندازی، ۹۸۲-۹۸۳ ه. ق، ۲۸×۲۳ سانتی متر
۵۱	تصویر ۴-۳ «حیوانات و منظره»، شاهنامه سلطان ابراهیم، طلا و نقره، شیراز، ابعاد $(۱۰\frac{1}{4} \times ۶\frac{7}{8})$ اینچ، کتابخانه بودلین آکسفورد، قرن هشتم ه. ش
۵۴	تصویر ۴-۴ «دربار خسرو»، مکتب تبریز، ۱۵۳۰
۵۷	تصویر ۴-۵ «تولد رستم»، مکتب اصفهان، ۱۶۳۵
۵۹	تصویر ۴-۶ «مکتب بخارا»، نیمه دوم قرن شانزدهم
۶۱	تصویر ۴-۷ «مکتب قزوین»، اواخر قرن شانزدهم
۶۳	تصویر ۴-۸ «قلمدان»، سیدمیرزا، (بخشی از اثر)، ۱۲۰۴، ۲۰/۹×۲/۹ سانتی متر
۶۵	تصویر ۵-۱ «پرتره نادرشاه»، بهرام نقاشی باشی
۶۸	تصویر ۵-۲ «فتحعلی شاه در حال شکار»، مکتب قاجار، اوایل قرن نوزدهم
۷۰	تصویر ۵-۳ «حضرت یوسف و پیک جفت غزال»، سیدمیرزا، دوره فتحعلی شاه

- تصویر ۵۴ «پرتره فتحعلی شاه، مهر علی، رنگ و روغن روی بوم، ۱۲۹۹ ه. ق، ۲۵۳×۱۱۸ سانتی متر» ۷۲
- تصویر ۵۵ «قاب آینه، محمد صدیق، کاغذ مقوایی، آبرنگ مات و طلا زیر لاک، ۱۱۸۹ ه. ق، ۲۵/۶×۱۸/۲ سانتی متر» ۷۳
- تصویر ۵۶ «شاهزاده محمدعلی میرزا دولت شاه، جعفر، رنگ و روغن روی بوم، ۱۲۳۶، ۲۰۸×۱۰۷ سانتی متر» ۷۴
- تصویر ۵۷ «فتحعلی شاه، غلام مهر علی، رنگ و روغن روی بوم، ۱۲۳۰، ۲۴۴×۱۰۳ سانتی متر» ۷۵
- تصویر ۵۸ «زندگی پرافتخار حضرت علی علیه السلام، حسین همدانی، رنگ و روغن روی بوم، ۱۸۰×۱۳۵ سانتی متر» ۷۷
- تصویر ۵۹ «مجلس زلیخا، محمد مدبر، رنگ و روغن روی بوم، ۱۳۱×۹۳ سانتی متر» ۷۹
- تصویر ۵۱۰ «مصیبت کربلا، محمد مدبر، رنگ و روغن روی بوم، ۱۸۵×۹۴ سانتی متر» ۸۰
- تصویر ۵۱۱ «شمایل مولا علی (ع) و حسین (ع)، منسوب به بیوک احمدی، رنگ و روغن پشت شیشه، ۱۳۳۹، ۲۷×۵۰ سانتی متر» ۸۲
- تصویر ۵۱۲ «فیگور یک زن و غزال، نجف علی، (بخشی از اثر)، نیمه اول قرن نوزدهم» ۸۵
- تصویر ۶۰۱ «استساح، محمودخان ملک الشعراء، رنگ و روغن روی بوم، کاخ گلستان» ۸۸
- تصویر ۶۰۲ «علی اکبر صنعتی، (بخشی از اثر)» ۹۰
- تصویر ۶۰۳ «تالار آینه قصر گلستان، کمال الملک، رنگ و روغن روی بوم» ۹۴
- تصویر ۶۰۴ «مہتاب، عبدالله عامری الحسینی، رنگ و روغن، ۶۰×۸۰ سانتی متر» ۹۶
- تصویر ۶۰۵ «بهمن بروجنی» ۹۸
- تصویر ۶۰۶ «کمپوزیسیون، احمد اسفندیاری، ۶۰×۵۰ سانتی متر» ۱۰۱
- تصویر ۶۰۷ «طبیعت بی جان، مهدی ویشکایی، (بخشی از اثر)، رنگ و روغن، ۷۰×۹۰ سانتی متر» ۱۰۲
- تصویر ۶۰۸ «جلیل ضیاء پور» ۱۰۴
- تصویر ۶۰۹ «جنگهای صدر اسلام، ابوالفضل عمومی، ۹۶×۳۲ سانتی متر» ۱۰۸
- تصویر ۶۱۰ «بدون عنوان، بهرام دبیری، (بخشی از اثر)» ۱۰۹
- تصویر ۶۱۱ «گستن، ایران درودی، رنگ و روغن، ۱۳۷۶، ۱۱۶×۸۹ سانتی متر» ۱۱۱
- تصویر ۶۱۲ «مرتضی کاتوزیان» ۱۱۴
- تصویر ۶۱۳ «حجت الله شکیبا، رنگ و روغن، ۱۳۸۰، ۱۰۰×۱۳۰ سانتی متر» ۱۱۶
- تصویر ۶۱۴ «هوشنگ پزشکی» ۱۱۸
- تصویر ۶۱۵ «سه کلاغ، علیرضا اسپهبد، رنگ و روغن، ۲۰۰×۱۲۶ سانتی متر» ۱۲۰
- تصویر ۶۱۶ «یعقوب عصامه بیج» ۱۲۲
- تصویر ۶۱۷ «اناالحق، منصوره حسینی، رنگ و روغن روی بوم، ۲۰۰×۲۰۰ سانتی متر» ۱۲۴
- تصویر ۶۱۸ «حسن یاقوتی» ۱۲۷
- تصویر ۶۱۹ «مسعود عربشاهی، (بخشی از اثر)» ۱۲۸

۱۲۹	تصویر ۶-۲۰ بدون عنوان، میرحسین موسوی، ۶۰×۸۵ سانتی متر
۱۳۰	تصویر ۶-۲۱ ترکیب تجریدی، کورش شیشه گران، رنگ و روغن، ۹۰×۹۰ سانتی متر
۱۳۳	تصویر ۶-۲۲ بدون عنوان، طلحه کامران، اکریلیک، ۱۳۰×۱۳۰ سانتی متر
۱۳۵	تصویر ۶-۲۳ بدون عنوان، نیکزاد نجومی، مداد و زغال روی مقوا، ۵۰×۶۸ سانتی متر
۱۳۸	تصویر ۶-۲۴ پرویز تناولی
۱۳۹	تصویر ۶-۲۵ صادق تبریزی
۱۴۳	تصویر ۶-۲۶ سیر و سلوک در لعاب کاشی، پرویز کلانتری، ۱۴۰×۱۴۰ سانتی متر
۱۴۴	تصویر ۶-۲۷ پروانه اعتمادی، (بخشی از اثر)
۱۴۵	تصویر ۶-۲۸ سهراب سپهری
۱۴۹	تصویر ۶-۲۹ نقطه ها، مربع سوم، محمد احصایی، رنگ و روغن روی بوم، ۱۳۷۰، ۱۳۰×۱۳۰ سانتی متر
۱۵۴	تصویر ۶-۳۰ زازه طباطبایی
۱۵۶	تصویر ۶-۳۱ پرویز تناولی
۱۶۰	تصویر ۷-۱ هجران، حبیب الله صادقی، (بخشی از اثر)، رنگ و روغن روی بوم، ۱۳۶۹
۱۶۲	تصویر ۷-۲ عالم بی عمل، حبیب الله صادقی، ۲۰۰×۱۵۰ سانتی متر
۱۶۳	تصویر ۷-۳ امداد های غیبی، عبدالحمید قدیریان، رنگ و روغن روی بوم، ۲۰۰×۱۵۳ سانتی متر
۱۶۴	تصویر ۷-۴ مصطفی گودرزی
۱۶۸	تصویر ۷-۵ کویر، کاظم چلیا
۱۷۱	تصویر ۷-۶ مرتضی اسدی
۱۷۲	تصویر ۷-۷ انقلاب فلسطین، ایرج اسکندری، سیمان گراوه، ۱۳۷۰، ۱۰۰×۱۰۰ سانتی متر
۱۷۶	تصویر ۷-۸ بدون عنوان، شهلا آرمین، ترکیب مواد، ۵۱×۵۱ سانتی متر
۱۷۷	تصویر ۷-۹ بدون عنوان، ایرج اسکندری، ترکیب مواد، ۱۶۰×۱۲۰ سانتی متر
۱۷۹	تصویر ۷-۱۰ بهار بهبهانی
۱۸۲	تصویر ۷-۱۱ زن سوار بر اسب، عبدالله رحیمی، ۵۰×۷۰ سانتی متر
۱۸۴	تصویر ۷-۱۲ بهمن محمص
۱۸۶	تصویر ۷-۱۳ بدون عنوان، مسعود عربشاهی، مواد مختلف روی بوم، ۱۳۸۰، ۱۸۲×۱۸۲ سانتی متر
۱۸۸	تصویر ۷-۱۴ آتش در سرزمین نوره، محمدعلی رجبی، رنگ و روغن روی بوم، ۸۰×۱۲۰ سانتی متر
۱۸۹	تصویر ۷-۱۵ جمشید حقیقت شناس
۱۹۱	تصویر ۷-۱۶ بدون عنوان، آناه محمد تاناری، ترکیب مواد و باتیک، ۲۲۵×۲۲۵ سانتی متر
۱۹۶	تصویر ۷-۱۷ چنگیز شوق، (بخشی از اثر)
۱۹۹	تصویر ۷-۱۸ مارکو گریگوریان

۲۰۲	تصویر ۷-۱۹ بدون عنوان، حسین زنده رودی، اکریلیک، ۱۳۳۶، ۱۰۰×۵۴ سانتی متر
۲۰۴	تصویر ۷-۲۰ محسن وزیری
۲۰۷	تصویر ۷-۲۱ بدون عنوان، کامران کاتوزیان، اکریلیک روی بوم، ۲۰۰×۱۲۵ سانتی متر
۲۰۹	تصویر ۷-۲۲ فرامرز پیلارام، (بخشی از اثر)
۲۱۲	تصویر ۷-۲۳ محرم راز، علی اصغر تجویدی، ۱۳۶۳، ۱۰۰×۷۰ سانتی متر
۲۱۳	تصویر ۷-۲۴ گل و مرغ، امیر طهماسبی، ۱۳۷۴، ۷۰×۵۰ سانتی متر
۲۱۴	تصویر ۷-۲۵ یارب، محمود فرشچیان، ۳۵×۵۰ سانتی متر
۲۱۶	تصویر ۷-۲۶ شهر، مهرداد محب علی، رنگ و روغن روی بوم، ۱۳۶۸، ۱۶۵×۱۴۵ سانتی متر
۲۱۶	تصویر ۷-۲۷ بدون عنوان، کاوه نامق، رنگ و روغن و کلاژ روی بوم، ۸۰×۱۰۰ سانتی متر
۲۱۸	تصویر ۷-۲۸ آبستره، جعفر روجبخش، ۱۳۶۸، رنگ و روغن روی بوم، ۱۰۰×۷۰ سانتی متر
۲۲۰	تصویر ۷-۲۹ صهبونیست، حسین خسروجردی، رنگ و روغن روی بوم، ۱۳۳۷، ۱۲۰×۱۲۰ سانتی متر
۲۲۴	تصویر ۷-۳۰ نماد فروردین ماه، افسانه بنی جمالی، ۴۵×۶۵ سانتی متر
۲۲۴	تصویر ۷-۳۱ خاطره او، شیدا آذری، (بخشی از اثر)
۲۲۷	تصویر ۷-۳۲ پرتاب می کند شاعر، شهریار احمدی، اکریلیک روی مقوا، ۲۰۰×۱۴۰ سانتی متر
۲۲۸	تصویر ۷-۳۳ سیاوش، محمدباقر آقامیری، ۱۳۶۹، ۳۵×۲۵ سانتی متر
۲۲۹	تصویر ۷-۳۴ تسلیم حق، غلامرضا اسماعیل زاده، ۱۳۷۵، ۶۰×۸۰ سانتی متر
۲۳۰	تصویر ۷-۳۵ غیبت، علیرضا اشکیوس، رنگ و روغن، ۱۰۰×۱۰۵ سانتی متر
۲۳۰	تصویر ۷-۳۶ بدون عنوان، مصطفی دره باغی، اکریلیک، ۱۰۰×۱۰۰ سانتی متر
۲۳۱	تصویر ۷-۳۷ مهدی حسینی
۲۳۲	تصویر ۷-۳۸ زهرا رهنورد
۲۳۶	تصویر ۷-۳۹ کعبه نور، حبیب الله آیت اللهی، رنگ و روغن روی بوم، ۱۳۶۸، ۹۰×۱۳۶ سانتی متر
۲۳۸	تصویر ۷-۴۰ بدون عنوان، فلور فیض بخش، اکریلیک روی بوم، ۱۰۰×۱۰۰ سانتی متر
۲۳۹	تصویر ۷-۴۱ بدون عنوان، آناهیتا رضوانی راد، ترکیب مواد، ۱۰۰×۱۵۰ سانتی متر
۲۴۰	تصویر ۷-۴۲ بهرام دبیری، (بخشی از اثر)
۲۴۱	تصویر ۷-۴۳ هانیال الخاص
۲۴۵	تصویر ۷-۴۴ بدون عنوان، شیرین اتحادیه، رنگ و روغن روی بوم، ۱۳۰×۱۹۵ سانتی متر
۲۴۷	تصویر ۷-۴۵ شهبستان، رضوان صادق زاده، رنگ و روغن روی بوم، ۹۰×۱۲۰ سانتی متر
۲۴۸	تصویر ۷-۴۶ بدون عنوان، مصطفی دره باغی، رنگ و روغن، ۱۴۵×۱۴۵ سانتی متر
۲۴۹	تصویر ۷-۴۷ بدون عنوان، فائزه شاملو، اکریلیک، ۸۰×۱۲۰ سانتی متر
۲۵۰	تصویر ۷-۴۸ بدون عنوان، احمد نصراللهی، مواد مختلط، ۱۸۰×۱۲۰ سانتی متر
۲۵۳	تصویر ۷-۴۹ فیروزه حکیم زاده، تلفیق موتیفهای سنتی، ۱۵۰×۱۰۰ سانتی متر

- تصویر ۷-۵۰ بدون عنوان، معصومه صمدی، پاستیل، ۷۰×۷۰ سانتی متر ۲۵۴
- تصویر ۷-۵۱ بدون عنوان، محبوبه زاده احمدی، چاپ دستی ترکیب مواد، ۱۶۵×۱۲۰ سانتی متر ۲۵۵
- تصویر ۷-۵۲ «لیک»، جباری، صداقت، ترکیب مواد ۲۵۶
- تصویر ۷-۵۳ «دیروز من»، بهار بهبهانی، رنگ و روغن روی بوم، ۱۱۰×۱۶۰ سانتی متر ۲۵۹
- تصویر ۷-۵۴ آیدین آغداشلو ۲۶۰
- تصویر ۷-۵۵ آسمان شعرهایم، علیرضا اصفهانی زاده، ترکیب مواد، ۳۰×۴۰ سانتی متر ۲۶۱
- تصویر ۷-۵۶ بدون عنوان، سودابه میرفصیح، رنگ و روغن روی بوم، ۱۰۰×۱۲۰ سانتی متر ۲۶۲
- تصویر ۷-۵۷ بدون عنوان، مرتضی حیدری، پرنت رنگی، ۸۰×۸۰ سانتی متر ۲۶۵
- تصویر ۷-۵۸ بدون عنوان، محمد مهدی رسولی، رنگ و روغن روی چوب، ۲۵×۴۹ سانتی متر ۲۶۷
- تصویر ۷-۵۹ بهرام پر راسنی نمی بیند، باربد گلشیری، ترکیب مواد، کلاژ، ۲۵۵×۱۴۴ سانتی متر ۲۷۰
- تصویر ۷-۶۰ بدون عنوان، لیلا مدرسی، ترکیب مواد، ۹۰×۷۰ سانتی متر ۲۷۱
- تصویر ۷-۶۱ فریده لاشایی ۲۷۳
- تصویر ۷-۶۲ بدون عنوان، شراره محدود، اکریلیک و گواش، ۶۰×۸۰ سانتی متر ۲۷۴
- تصویر ۷-۶۳ میراث، محمد معمارزاده، رنگ و روغن، ۸۰×۱۲۰ سانتی متر ۲۷۵
- تصویر ۷-۶۴ بدون عنوان، شیرین افشین راد، ترکیب مواد روی بوم، ۸۰×۸۰ سانتی متر ۲۷۸
- تصویر ۷-۶۵ آرامش در طبیعت پاک، حسین محجوبی، رنگ و روغن، بوم، ۱۰۰×۱۰۰ سانتی متر ۲۷۹
- تصویر ۷-۶۶ عبدالحمید قدیریان ۲۸۰
- تصویر ۷-۶۷ «قنوت»، حسین خسرو جردی، ۱۷۰×۱۲۰ سانتی متر ۲۸۱
- تصویر ۷-۶۸ ریشه در عشق، کاظم چلیبا، ۲۰۰×۸۲ سانتی متر ۲۸۲
- تصویر ۷-۶۹ تهران ۲۹، امیر ادهم ضرغام، رنگ و روغن روی بوم، ۵۹×۵۹ سانتی متر ۲۸۵
- تصویر ۷-۷۰ «برترین عشق»، ربابه فتایی شیخ الاسلامی، رنگ و روغن روی بوم، ۱۲۰×۱۲۰ سانتی متر ۲۸۸

«بررسی نقاشی ایران تا عصر حاضر» تصویری پرفراز و نشیب از مسیر این هنر را پیش روی محققان می‌گذارد که بخشهای وسیعی از آن به تحولات نقاشی غرب شبیه است و در مواردی که به ویژه به دوره معاصر و حدود شصت سال اخیر آن باز می‌گردد متفاوت از سرنوشت نقاشی جهان غرب است. زیرا با نزدیک شدن به دوره معاصر، و به ویژه نیم قرن اخیر، آراء و نظریات بیشتر دچار تشتت و اختلاف می‌شوند. به طوری که اصولاً نقاشی ایران در نیم قرن اخیر، خصوصاً پس از انقلاب اسلامی در هاله‌ای از ابهام فرو رفته است. این مسئله کاملاً برعکس وضعیت نقاشی در کشورهای اروپایی و امریکاست. زیرا وضعیت نقاشی معاصر کشورهای مذکور شفاف، قابل ارزیابی و مبتنی بر اطلاعاتی است که همواره در دسترس است. دلیل عمده این اختلاف نیز مشکل بودن پژوهش در زمینه نقاشی در ایران است. مواردی همچون کمبود، و گاه نبود، اطلاعات کافی در مورد کم و کیف نقاشی، فقدان مراکزی که بتوانند آمار یا تحلیل مناسبی درباره هنر مذکور ارائه دهند، عدم همکاری صحیح، به موقع و شفاف بسیاری از نقاشان و هنرمندان معاصر، انحصاری تلقی کردن بعضی از اطلاعات، بی‌رغبتی به تحقیقات علمی و اطمینان نداشتن به پژوهشگران، تأثیر مسائل مختلف سیاسی - اجتماعی و برخی از کشمکشهای آشکار و پنهان بر فضای نقاشی ایران و بسیاری از موارد دیگر، هرگونه تحقیقی را با مشکل مواجه می‌کند. در این میان تفکیک دقیق اطلاعات از نظریات شخصی و عکس‌العملهای عاطفی، رفتارهای ژورنالیستی و گاه مبالغه‌آمیز و تحریف، ضروری و بلکه اجتناب‌ناپذیر است. بر این اساس، به دلایل ذکر شده با شرایط کنونی هرگونه

تحقیقی امکان نقصان دارد، زیرا همواره کشف نقاط مبهم و ناشناخته می‌تواند پژوهشی را نسبت به پژوهش پیشین کامل‌تر سازد. ضمن اینکه باید افزود که محدودیت فضا از نظر تعداد صفحات، مخاطبان و سطح درسی آن مانع از گسترده‌تر کردن مباحث و تشریح بسیاری از مسائل عنوان شده است، به‌طوری که در اکثر موارد مطالب در حد یک اشاره آمده است. به همین دلیل نام بسیاری از هنرمندان و نقاشان کشور ذکر نشده و فقط به تعدادی - در حد اشاره - پرداخته شده است. با این حال هر تحقیقی درباره نقاشی این کشور اگر از امکانات موجود بهره گرفته باشد، می‌تواند در حد بضاعت خود بخشی از سؤالات را پاسخ گوید. تحقیق حاضر نیز در این گروه قرار می‌گیرد. در نتیجه راقم این سطور متواضعانه مشتاق است نظریات اصلاحی و تکمیلی در مورد این اثر را از صاحب‌نظران و هنرمندان ارجمند دریافت دارد. امید که این کتاب بتواند در ارتقای سطح شناخت دانشجویان و هنرجویان مؤثر واقع شود.

مرتضی گودرزی (دیباچ)

اسفند ۱۳۸۳